

**ZAPROSZENIE DO ZGŁASZANIA UWAG
DOTYCZĄCYCH OCENY SKUTKÓW**

Celem tego dokumentu jest poinformowanie opinii publicznej i zainteresowanych stron o przyszłej działalności legislacyjnej Komisji, aby umożliwić przekazanie informacji zwrotnych na temat przyjętego przez Komisję podejścia do wskazanego problemu i możliwych rozwiązań, a także wszelkich innych istotnych informacji, m.in. na temat możliwych skutków poszczególnych wariantów.

TYTUŁ INICJATYWY	Akt o europejskiej przestrzeni badawczej (EPB)
WIODĄCA DG (ODPOWIEDZIALNY DZIAŁ)	RTD.A2
PRAWDOPODOBNY RODZAJ INICJATYWY	Inicjatywa ustawodawcza
ORIENTACYJNY HARMONOGRAM	III kw. 2026 r.
INFORMACJE DODATKOWE	Strona główna Platformy europejskiej przestrzeni badawczej (europa.eu).

A. Kontekst polityczny, określenie problemu i analiza zgodności z zasadą pomocniczości**Kontekst polityczny**

Utworzenie europejskiej przestrzeni badawczej (EPB) jako jednolitego rynku dla naukowców, wiedzy naukowej i technologii w całej Unii Europejskiej (UE) jest jednym z kluczowych celów UE, jak określono w art. 179 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Nauka, technologia i innowacje mają zasadnicze znaczenie dla zmniejszenia podatności UE na zagrożenia, wzmocnienia jej wiodącej pozycji i strategicznej autonomii w kluczowych dziedzinach technologicznych oraz uwolnienia jej potencjału.

W [piśmie określającym zadania](#) komisarz Zachariewej odpowiedzialnej za start-upy, badania i innowacje powierzono zadanie przedstawienia aktu o EPB poruszającego pozostałe wyzwania związane z pełnym wdrożeniem EPB. Akt jest również odpowiedzią na dwa sprawozdania zewnętrzne E. Letty i M. Draghiego, w których podkreślono potrzebę bardziej zintegrowanego i konkurencyjnego unijnego ekosystemu badań naukowych i innowacji. Inicjatywa powinna również wspierać „piątą swobodę”, a mianowicie swobodny przepływ naukowców, wiedzy naukowej i technologii na jednolitym rynku UE. Akt jest ściśle powiązany z innymi inicjatywami zapowiedzianymi w [wytocznych politycznych Komisji](#), w szczególności z wnioskiem dotyczącym europejskiego aktu o innowacjach, europejską strategią na rzecz infrastruktury badawczej i technologicznej oraz unią umiejętności.

W [komunikacie Komisji w sprawie kompasu konkurencyjności dla UE](#), przyjętym 29 stycznia 2025 r., uwzględniono akt o EPB jako jedno ze sztandarowych działań mających na celu „eliminowanie luki innowacyjnej” w stosunku do innych światowych potęg gospodarczych.

Wniosek będzie się opierał na istniejących inicjatywach takich jak [Pakt na rzecz badań naukowych i innowacji](#), [program polityki w zakresie przestrzeni badawczej na lata 2022–2024](#), [program polityki w zakresie przestrzeni badawczej na lata 2025–2027](#), [rezolucja Parlamentu Europejskiego ze stycznia 2024 r.](#), w której wezwano Komisję do przedstawienia wniosku legislacyjnego w sprawie promowania wolności badań naukowych w UE, inicjatywa [„Wybierz naukę. Wybierz Europę”](#) oraz stosowne prawodawstwo, w tym dyrektywy.

Ogólnie rzecz biorąc, chociaż środki nielegislacyjne były korzystne, a dobrowolne zobowiązania doprowadziły do postępów w niektórych dziedzinach, nie były one wystarczające, aby doprowadzić do istotnych i trwałych zmian we wszystkich obszarach EPB. Jak wskazano w [komunikacie w sprawie EPB z 22 października 2024 r.](#), EPB nadal musi pokonać bariery strukturalne, które uniemożliwiają jej pełną realizację celów.

Problem, któremu ma zaradzić inicjatywa

W ciągu ostatnich dwudziestu lat UE nie osiągnęła wyznaczonego przez przywódców UE celu polegającego na przeznaczaniu 3 % PKB na badania i rozwój. Zrealizowanie tego celu inwestycyjnego ma zasadnicze znaczenie,

jeżeli UE ma zwiększyć swoje zdolności naukowe, technologiczne i innowacyjne, co z kolei przyczyniłoby się do zwiększenia jej konkurencyjności.

Utrzymujące się rozdrobnienie systemów badań naukowych i innowacji oraz różnice w poziomach inwestycji w badania i rozwój doprowadziły do niewystarczającej koordynacji polityk i inwestycji między państwami członkowskimi a UE. Należy skupić się na koordynacji badań naukowych w celu dostosowania strategicznych priorytetów UE i krajowych priorytetów finansowania.

Do fragmentacji EPB przyczyniają się również utrzymujące się bariery dla swobodnego przepływu naukowców, wiedzy naukowej i technologii. Obejmują one różnice w zdolności do zatrudnienia, warunkach pracy i mobilności naukowców w całej EPB; takie jak niejednolite uznawanie kwalifikacji akademickich i ścieżek kariery oraz długie procedury wydawania dokumentów pobytowych i rozpatrywania wniosków o wydanie wizy długoterminowej.

Wyzwaniem jest również niewystarczająca współpraca między instytucjami szkolnictwa wyższego, instytucjami badawczymi i przedsiębiorstwami. Uniemożliwia to UE łączenie zasobów i tworzenie puli talentów w strategicznych sektorach, co z kolei osłabia konkurencyjność gospodarczą. Ponadto kariery akademickie i naukowe są nadal niepewne i niewystarczająco atrakcyjne, zwłaszcza dla początkujących naukowców.

Utrzymują się również bariery dla swobodnego i otwartego dostępu do wyników badań naukowych i innowacji finansowanych ze środków publicznych oraz do wiedzy i danych na potrzeby badań naukowych w całej UE, a także dla uznawania, finansowania i optymalizacji europejskich infrastruktur badawczych.

Jednocześnie ochrona wolności w badaniach naukowych ma zasadnicze znaczenie dla EPB, ponieważ zapewnia naukowcom możliwość niezależnej pracy, swobodnego dzielenia się wiedzą i współpracy transgranicznej bez zbędnej ingerencji. Ochrona wolności naukowej jest również niezbędna do zwiększenia zaufania, kreatywności i doskonałości w badaniach naukowych, umożliwiając naukowcom swobodne badanie nowych koncepcji i angażowanie się we współpracę transgraniczną. Bez skutecznych zabezpieczeń naukowcy mogą napotykać ograniczenia, które zniechęcają do mobilności, hamują innowacje i osłabiają zdolność Europy do przyciągania i zatrzymywania talentów.

Jak stwierdzono w Pakcie na rzecz badań naukowych i innowacji w Europie, EPB musi zapewnić pełne przestrzeganie jej podstawowych wartości w całej UE w sposób bardziej spójny i sprawiedliwy. Wartości te obejmują niekwestionowane promowanie wolności badań naukowych, etyki i uczciwości w dziedzinie badań naukowych i innowacji oraz równości płci i równych szans, dzięki czemu Europa staje się bezpiecznym miejscem dla naukowców.

Podstawa działania UE (podstawa prawna i analiza zgodności z zasadą pomocniczości)

Podstawa prawna

Cel, jakim jest stworzenie europejskiej przestrzeni badawczej, w której naukowcy, wiedza naukowa i technologie podlegają swobodnej wymianie, jest określony w art. 179 TFUE. Art. 182 ust. 5 TFUE zezwala na stosowanie zwykłej procedury ustawodawczej do określenia środków niezbędnych do wdrożenia europejskiej przestrzeni badawczej. W zależności od konkretnych środków, które mają zostać zaproponowane, można dodać inne podstawy prawne.

Praktyczna potrzeba działania na poziomie UE

Badania naukowe są obszarem polityki podlegającym kompetencjom dzielonym między państwami członkowskimi a UE.

Akt o EPB będzie zgodny z zasadą pomocniczości, koncentrując się na wyzwaniach wykraczających poza granice krajowe – problemach, których poszczególne państwa członkowskie lub partnerstwa dwustronne nie są w stanie skutecznie rozwiązać w przypadku braku działań UE. Stworzenie w pełni funkcjonującej EPB musi iść w parze z wewnętrznymi reformami krajowych systemów badawczych w celu poszanowania zasady pomocniczości.

B. Główne cele i warianty strategiczne

Wniosek Komisji dotyczący aktu o EPB ma na celu:

- przekształcenie europejskich badań naukowych i innowacji poprzez utrzymanie podstawowych wartości UE, wspieranie integracji i zwiększanie konkurencyjności UE na arenie międzynarodowej, a także jej zdolności do przyciągania inwestycji i największych talentów;
- wzmocnienie zdolności i wyników unijnego ekosystemu badań naukowych i innowacji, stymulowanie innowacji i zlikwidowanie utrzymującej się luki innowacyjnej w stosunku do innych dużych gospodarek, przy zapewnieniu, że UE pozostanie światowym liderem naukowym;
- sprawienie, by UE stała się najbardziej atrakcyjnym na świecie miejscem dla naukowców i innowatorów,

zwłaszcza poprzez zapewnienie dobrych warunków pracy i zatrudnienia.

Ponadto akt o EPB ma na celu rozwiązanie utrzymujących się problemów, które osłabiają skuteczność i ogólne wyniki unijnego ekosystemu badań naukowych i innowacji, takich jak (i) rozdrobnione ramy regulacyjne, w tym dotyczące mechanizmów zapewniania jakości i uznawania, (ii) nierównomierne inwestycje w badania i rozwój, (iii) przeszkody w wymianie wiedzy oraz (iv) przeszkody we współpracy interdyscyplinarnej, międzysektorowej i międzynarodowej. Akt będzie okazją do urzeczywistnienia „piątej swobody” poprzez ustanowienie wspólnych standardów i zapewnienie spójnego stosowania przepisów, na przykład poprzez ich skuteczne egzekwowanie, w celu stworzenia równych warunków działania dla naukowców i innowatorów w całej UE.

Środki z zakresu polityki, które mogłyby zostać uwzględnione we wniosku dotyczącym aktu o EPB, należą do trzech głównych bloków:

- 1) Krajowe zobowiązania do osiągnięcia celu 3 % na badania i rozwój: poprzez opracowanie nowych mechanizmów prawnych wspierających i zachęcających do wydatków sektora publicznego i prywatnego na badania i rozwój, wraz z krajowymi planami osiągnięcia celu inwestycyjnego wynoszącego 3 % PKB.
- 2) Lepsze dostosowanie inwestycji i polityk: lepsze dostosowanie inwestycji, polityk i programów do strategicznych obszarów priorytetowych między UE i państwami członkowskimi oraz między samymi państwami członkowskimi poprzez zapewnienie koordynacji politycznej w celu promowania wspólnych inwestycji w badania i rozwój na szczeblu unijnym i krajowym oraz synergii z powiązanymi politykami, takimi jak polityka przemysłowa.
- 3) Poprawa warunków ramowych dla badań, naukowców i organizacji badawczych w Europie, w tym:
 - a) swobodny przepływ naukowców i wiedzy naukowej dzięki:
 - lepiej zorganizowanej karierze naukowej oraz mobilności geograficznej i międzysektorowej;
 - środkom na rzecz otwartej nauki, jak np. otwarty dostęp do wyników badań naukowych i innowacji finansowanych ze środków publicznych oraz ich ponowne wykorzystanie lub dostęp do danych do celów badań naukowych i innowacji;
 - ulepszonym ramom prawnym dla infrastruktur badawczych;
 - lepszym możliwościom waloryzacji wiedzy;
 - b) utrzymanie podstawowych wartości EPB, w tym ochrona wolności naukowej, wzmocnienie etyki i uczciwości badań naukowych i innowacji oraz promowanie równości płci i równych szans;
 - c) poprawa spójności i zgodności między unijnymi i krajowymi podejściami do współpracy w zakresie badań naukowych i innowacji z państwami trzecimi, a także minimalny poziom bezpieczeństwa badań naukowych w całej UE.

Akt o EPB będzie inicjatywą ustawodawczą. Forma instrumentu zostanie określona na późniejszym etapie. Będzie on podstawowym środkiem realizacji strategicznego celu UE, jakim jest zapewnienie naukowcom wiodącej pozycji na świecie oraz bezpiecznego miejsca dla zagrożonych naukowców.

C. Prawdopodobne skutki

Oczekuje się, że inicjatywa przyniesie korzyści wszystkim zaangażowanym w europejski ekosystem badań naukowych i innowacji (zarówno dwóm milionom naukowców w UE, jak i naukowcom na całym świecie poszukującym dobrych warunków pracy i zatrudnienia oraz bezpiecznego miejsca do prowadzenia badań). Dzięki zwiększeniu ogólnych inwestycji i poprawie koordynacji wydatków akt rozszerzy dostęp do zasobów. Naukowcy zyskają łatwiejszy dostęp do istniejącej wiedzy i możliwości jej ponownego wykorzystania oraz skorzystają z bardziej zharmonizowanych rynków pracy badawczej i prostszych i spójniejszych warunków ramowych. Ułatwi to naukowcom pracę w innych krajach i sektorach, umożliwiając bardziej zróżnicowaną i udaną karierę zawodową.

Ponadto przestrzeganie podstawowych wartości UE wzmocni sprawiedliwość, odporność i efektywność systemu. W perspektywie średnioterminowej europejska przestrzeń badawcza będzie lepiej przygotowana do generowania doskonałej wiedzy naukowej i przekładania jej na innowacje rynkowe podejmujące wyzwania społeczne, środowiskowe i gospodarcze. Usprawnienia te przyciągną więcej talentów i inwestycji, zwiększając konkurencyjność gospodarczą i odporność UE, a ostatecznie przyniosą korzyści wszystkim grupom społecznym. Wzmocnienie wzajemnych powiązań unijnego ekosystemu badań naukowych i innowacji pobudzi zrównoważone innowacje przemysłowe, absorpcję rynkową i przyjęcie nowych technologii oraz przyciągnie talenty do UE.

D. Instrumenty lepszego stanowienia prawa

Ocena skutków

W celu wsparcia przygotowania aktu o EPB zostanie przeprowadzona ocena skutków. Będzie ona opierać się na istniejących dowodach, a także na dodatkowych dowodach i informacjach zwrotnych zebranych w ramach różnych

badan i dzialan konsultacyjnych, w tym niniejszego zaproszenia do zgłaszania uwag, 12-tygodniowych konsultacji publicznych i dodatkowych ukierunkowanych konsultacji. Proces oceny skutków powinien zostać zakończony do IV kwartału 2025 r.
Strategia konsultacji Aby przygotować akt o EPB, Komisja uwzględni zalecenia przedstawione w sprawozdaniach Draghiego, Heitora i Letty z 2024 r., a także ustalenia z szeregu obecnych i przyszłych badań (np. badania na temat wolności badań naukowych). Od czasu modernizacji EPB w 2021 r. jej wdrażanie opierało się na strategii ciągłych otwartych konsultacji z państwami członkowskimi, krajami stowarzyszonymi i zainteresowanymi stronami na szczeblu UE, w szczególności za pośrednictwem Komitetu Europejskiej Przestrzeni Badawczej i Innowacji (ERAC) i forum EPB. Aby pomóc w przygotowaniu aktu w sprawie EPB, Komisja przeprowadzi szeroko zakrojone konsultacje z zainteresowanymi stronami. Konsultacje obejmują: • ukierunkowane konsultacje z forum EPB 4 kwietnia 2025 r.; • debatę strategiczną na posiedzeniu plenarnym ERAC 12 czerwca 2025 r.: temat „EPB: od ambicji do działania – określenie priorytetów aktu o EPB i udoskonalenie ram na rzecz lepszej koordynacji i dostosowania badań naukowych i innowacji”; • niniejsze zaproszenie do zgłaszania uwag, które będzie dostępne przez sześć tygodni na portalu „Wyraż swoją opinię”; • konsultacje publiczne na temat konkretnych pytań, które zostaną przeprowadzone w następstwie niniejszego zaproszenia do zgłaszania uwag i będą dostępne przez 12 tygodni na portalu „Wyraż swoją opinię”; • ustalenia z niedawnych i trwających konsultacji, takich jak konsultacje publiczne w sprawie kolejnych wieloletnich ram finansowych UE; • inne ukierunkowane konsultacje <i>ad hoc</i>, które mogą być prowadzone w ramach procesu oceny skutków, w szczególności na posiedzeniach forum EPB i jego podgrup oraz ERAC. Zgodnie ze strategią Komisji Europejskiej na rzecz lepszego stanowienia prawa, której celem jest opracowywanie inicjatyw opartych na najlepszej dostępnej wiedzy, zachęcamy naukowców oraz organizacje akademickie i stowarzyszenia naukowe dysponujące wiedzą fachową w dziedzinach związanych z EPB (zwłaszcza ekonomia, socjologia i filozofia nauki i innowacji oraz badania dotyczące polityki w dziedzinie nauki i innowacji) do przedkładania opublikowanych i wstępnych badań naukowych, analiz i danych dotyczących tego tematu.
Powody prowadzenia konsultacji Celem zaproszenia do zgłaszania uwag jest zebranie ogólnych dowodów w odniesieniu do barier w rozwoju i pełnym urzeczywistnieniu europejskiej przestrzeni badawczej, a także opinii zainteresowanych stron na temat wykonalnych rozwiązań, które mogłyby być wspierane przez prawodawstwo na szczeblu UE.
Grupa docelowa Niniejsze zaproszenie do zgłaszania uwag skierowane jest do wszystkich zainteresowanych stron z administracji krajowych i regionalnych oraz społeczności zajmujących się badaniami naukowymi i innowacjami, w tym instytucji szkolnictwa wyższego, instytucji kształcenia i szkolenia zawodowego, organizacji prowadzących badania naukowe, społeczności badawczych i naukowych, przedsiębiorstw sektora prywatnego, w tym MŚP, ośrodków technologicznych, infrastruktur badawczych i technologicznych, struktur i organizacji doradztwa naukowego i oceny technologii, wydawców naukowych oraz ogółu społeczeństwa.